

(pojmove), tretja za ložje odločevanje. Sicer obe vzmožnosti mnogo pripomorete pri svojstvu odločevanja, a inace niste tesnejše zvezani nego telesne sile v obče.

Res, s tem še ni dokazano, kako se vrši v resnici misljenje in izpoznavanje, a sme se trditi, da se stvar razjasni s pomislili v podobah nalik razlaganju tako zvanega „živega znanja.“ Velj se sicer: „Napredujte v znanji toliko, da vpliva ono na voljo, in vdahnili ste jej življenje.“ Ali pa vemo, kako zamoremo toliko napredovati, in zakaj nekateri ložje napredujejo kot drugi? Baš v tem ložjem ali težjem napredovanji je iskati razlike dušnih sil. Zato vidimo za dnevom, da učitelj, kadar koli sodi o sili duše kakega otroka, ceni ono po važnosti odločevanja. V obče se temu ne more oporekati, kakor smo izprevidili iz navedenega. Vrh tega je to odločevanje najjačji pojav otroške notranjščine. Res, da še druga okolnost pospešuje določbo ceditve, namreč razširjanje te važnosti na celo skupino, kar bi jedino le imelo določevati silo duše. A ta okolnost more se jemati v poštev z večine le pri odraščencih, pri katerih je prosta volja pognala že krepke, nerušljive kalí. Pri nerazviti otroški duši pa gre polagati večjo veljavo na ono okolnost, vsled katere se odločevanje kaže v dejanji; in ravno s tem se podaje učitelji kažipot, kako priti do ključa tej zagonetki. Ni vse, kar zunanjščina otroška kaže, izvor notranjega prepričanja, marsikaj je le pojav navade in škodljive običajnosti. Kdor pa hoče umevati otroško dušo v njenem pravem bistvu, ta mora poznati vse nagibe, ki prouzročujejo kakeršno koli pojavljanje dušnih sil. Znati pa mora tudi, dati svojemu pouku oni značaj, ki sega do duše ter stori, da se zlije pouk in vzprejemna moč otroška v harmonično celoto. V tem ravno leži umetnost poučevanja. Kdor si je prisvojil to umetnost, temu ne bode težko izpoznati dušne sile vsacega pojedinega učenca. Njemu ne bodo ušli še tako rahli in nežni pojavi zaznavanja, izpoznavanja in izraževanja; na tej podlogi bode mogel nadaljevati svoje poučno delo, in vspeh mu bode blagosnejši nego onemu, ki se nikdar ne potrují, prilagoditi svojih naukov dušni sili otroški. V vsem, kar otrok stori, odseva njegova notranjost, a vse to ni izvor njegove dušne sile. Zategadelj veljá tu v prvi vrsti, razbrati vsa prava izrecila njegovega notranjega delovanja, napor duše ločiti od slučajnostij, negovati le prvo dejstvosvanje, zadnje pa odstranjevati ali z boljším nadomestovati. Na vsaki stopinji pouka postaja sila duše jačja, vsak posamezen vpliv jej pripomore do večje sovršenosti in do zmage nad samim seboj. To pa je neobhodno potrebno ne le zaradi pouka samega, temveč in tem bolj zaradi poznejšega dejanskega življenja, kjer se zahteva jeklen značaj, ko bodo razni odnošaji društveni pritiskali na njegovo plemenitost in dušno jakost, ter tako odločevali njegovo srečo ali nesrečo. Kar se zamudi v otročjih letih, ne dá se pozneje z lehka popraviti, in če se to tudi stori, ostane značaju ipak le znak popravljenosti nalik zarastkom na človeški koži. Življenje pa zahteva celih ljudij, in tem treba že v šoli temelj položiti.

Fr. Gabršek.

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

43) Djanje Svetnikov Božjih in razlaganje prestavnih praznikov ali svetkov. Spisali družniki sv. Mohorja, na svetlo dal Anton Slomšek. Pervo pol leta. U Gradcu 1853. 8. I—VIII. str. 736. J. Sirola. Tisk. J. A. Kienreih. — Drugo pol leta. 1854. 8. 813. — Iz predgovora bodi na primer: Keršanska duša! Vzemi in beri Djanje Svetnikov božjih, izvolenih prijateljev in prijateljcev tvojih . . . Življenje

svetnikov, pravi sv. Frančiško Zalezian, je živ evangeli Kristusov, ki ti prelepo kaže pot izveličanja — pot življenja svetiga . . . Vsaka pobožba pa ni za vsakega, pravi Tomaž Kempencar; nekemu je bolje to, drugemu drugo . . . Ako to Djanje svetnikov pazno čitaš, ne spodtikaj se, če zapaziš, da niso vsi popisi svetnikov iz edniga peresa pritekli. Popisali so jih gospodje časti in hvale vredni: Jožef Ulaga, Mihael Pikel, Joanez Zumper, Juri Caf, Felician Globočnik, Peter Cizej, Jernej Ciringar, Mateuž Ravnika, Štefan Kociančič, Franc Sorčič, Franc Kosar, in še drugih prijateljev kaj. Kakor v občestvo svetnikov verjem, tako obsežno delo ljubim in mu zaupam, kajti združena moč veliko premore, in veliko jih lahko stori, kar bi ednemu bilo pretežko. Kakor pa ljudje u vsakem kraju ravno tistega jezika nimajo, in razne besede razno govore (govoré), jih tudi včasih razno zapišejo. Gerdo bi bilo jih vkarjati, in še gerje jih za to grajati, ako se vsakemu beseda prav ne zarobi. Prava ljubezn ne sodi hudo, pa tudi komarja ne preceja, kedar potreba ni. — Oče mili pa blagoslovi alj požegnaj nas spisatelje in vas bravece alj čitatelje, kakor je blagoslovil nepreštevilno trumo svojih izvoljenih iz vsih narodov in jezikov itd. . .

Pri sv. Andreju na božjega lica 1853.

Anton Slomšek.

44) Z velikim veseljem je pozdravil Slomšek družbo sv. Mohorja, leta 1851 v Celovcu ustanovljeno, ktera ima lep namen, izdavat bukve za izobraženje prostega ljudstva primerne, ter je vložil v njeno matico 500 gl. in nekaj časa daroval jej čisti znesek Drobtnic. On je poskrbel, da so se v slovensko prestavile „Zgodbe sv. pisma“ po dr. Schmidu, ktere je ta družba dala na svitlo (Kosar Bes. 20), in te so: Zgodovina svete vére v podobah starega zakona. Spisal Jarnej Ciringar. Izdalo društvo sv. Mohora. V Celovcu 1853. 8. 78. — Zgodovina svete vére v podobah novega zakona. Spisal Jožef Ulaga. Izd. dr. sv. Moh. V Celovcu 1855. 8. 85.

45) Sveto pismo stariga zakona. Poslovenil in razložil P. Placid Javornik. Predgovor. Vvod. XXX. I. Mozesove bukve. Natis. J. Blaznik v Ljubljani. 1848. 8. 520. — Druge Mozesove bukve. Izdalo društvo sv. Mohora v Celovcu 1854. 8. 104. — Tretje Mozesove bukve. Izd. dr. sv. Moh. v Celovcu 1854. 8. 76. — Toliko je gotovo, da bi ti trije zvezki sv. pisma brez Slomškovega prizadevanja nikoli ne bili zagledali belega dne. Prim. Kosar A. M. Sl. 62—3. Tam se bere, da je nekdo (menda P. Javornik) delal s Slomšekom osnovo, kako bi se vse sveto pismo posloveniti dalo z razlaganjem po dr. J. Alliolitu, in že se je bil sestavil imenik štajarskih in koroških domoljubov, kteri naj bi se bili lotili velikega dela; ali — nekaj so se ostrašili preobilnih stroškov, nekaj so se bili razvneli kranjski gospodje, češ, tako delo mora se pač zvršiti le v Ljubljani, in vsled tega ukaže to res knezoškof A. A. Wolf po dogovoru s Slomšekom, o katerem pa spričuje Kosar: Das Deficit der Druckkosten per 500 fl. für 3 bereits erschienene Hefte bestritt er selbst als grossherziger Mäcenat mit wahrhaft fürstlicher Munificenz (Vid. Knj. I. 241)!

46) Oznanilo in opravilo slovesnih molitev zadobiti popolnoma odpustik svetiga leta po naročilu sv. Očeta papeža Pija IX. za Lavantinsko škofijo. Celovec. Leon. 1852. 8. 28 (Knj. I. 240).

47) Sveto opravilo očitne službe božje za Lavantinsko škofijo. V Mariboru 1860. Janžič 8. 142. cf. Popoldanja služba božja za katoliške kristjane. V Celovcu 1855. 8. 140 (Knj. IV. str. VIII).

48) Spomin sv. misijona. V Mariboru Janžič 1860. 8. 14. — Kaj delajo sv. Oče Pij IX.? — V Drob. I. 1863 str. 182 piše Kosar: „Dali so sami natisniti lepih podučljivih knjižic, kakor postavim tisto: „Kaj delajo sv. Oče Pij IX.?” in še druge. Katere so te druge? Ravno tam se bere str. 187: „Ali še ne pomnimo, ko-

likokrat so se male bukvice po škofii delile, ki so jih oni za razne bratovšine spisali, zlasti za družbo sv. križa ali od detinstva Jezusovega.“ Pr. Katoliška družba sv. križa za keršansko resnico in pravico. V Celju 1850. 8. 14. Jeretin. — Povaba na Botrino katoliškimi misjonam pomagati. V Celovci nat. Leon 1850. 8. 16. — Der heilige Aloisius, das Vorbild der studirenden Jugend. Gratz. Kieureich 1859. 8. 16. — Das letzte Lebewohl am Grabe des H. H. K. Albrecht, inf. Domdehantes von Lavant. Gratz 1861. 8. 12. (Zbr. Sp. IV. str. VII. VIII.)

49. Vodniku v zahvalni spomin, za stoletnico njegovega rojstva (pesem). Vodnikova palica in pa klobuk. (Vodnikov Spomenik l. 1859.). Poprej je tudi Slomšek v oddelkih pregledoval Vodnikov slovar (Wolf - Cigale I. 1860. str. VIII.) — Razlaganje keršansko-katoliškega nauka v podobah za šolo, cerkev in dom. Spisal Bernard Galura, knezoškof Briksenski. Na Dunaji po 2. nem. natisu poslovenjeno l. 1861. 8. VIII. str. 120. Priporočil Anton Martin, Lavantinski škof.

50) Drobttincam je bil Slomšek srčno vdan, in akoravno je kot škof njih vredovanje izročil drugim možem, ostal jim je vendar do smrti, skrben oče, da — celo po smrti so donašale po pravici imenovane „Slomšekove Drobttinice“ blaga iz njegove zapuščine, nekaj iz izvorno slovenske, nekaj iz poslovenjene, in — kako pristrčno se glasi „Lépa beseda vsim prijatlom in prijatlicam naših Drobttinic“, katero je „Drobttincam starašina“ dal za predgovor letniku 1859 — 1860 in ktera zove takole:

„Se trikrat preseliti, je enkrat pogoreti, sploh pregovor pravi. Taka bi se skoraj tudi našim Drobttincam zgodila. Začele v Gradci so se v Celje preselile, iz Celja v Celovec prestavile, in o preseljevanji Lavantinskega sedeža v Marburg, so se Drobttinice toliko pozamudile, da jim je za leto 1859 verzel ostala, katero zagradiati smo tako dolgo odlagali, da se nam je clo novo leto 1860 postaralo. Da bi Drobttinice ne pogorele, naj velja enkrat za dvakrat, ter Vam podamo nove Drobttince za dvoje let 1859 in 1860, v dokáz, da še živé, pa tudi iz serca željé, naj bi na svojem četeritem seli za toliko lepši ozelenile, ter rodile vsim domoljubom novo veselje in korist.

Časniki in létniki se radi po navadi postarajo in pogorijo, ako se dopisavci naveličajo pridno pisati, bravci pa plačevati in jih naročati. Drobttincam našim se še gradiva ni pogrešalo, to da ni vsako gradivo za povemo žlahno predivo; ga omikati in pezdérja olikati je pa vredniku gostokrat težavno delo, pa še zaméra na verh, kar rado dvoje serce zabolí! Dokler se pa po naših Drobttincah še neprenehoma želje glasijo, se ne bomo bali děla ne zamere, in poslali omlajene Drobttince po svéti, naj se prikupijo bravcom in delavcom, koje v Slovenski vinograd na delo prav lepo povabimo in prosimo.

Bog daj, da ne bi Drobttincam novo selišče bilo žalostno pogorišče, marveč naj jim bo novo selo Slovenskih goríc tudi mlado, rodovito sadišče duhovskih cvetlic in žlahnega sadja Slovenšine naše! Prijatli, Slovenci! vnovič podajmo si roke; pomagajmo si v vednostih in čednostih; tako nam hoče tudi dober Bog pomagati. Blagoslovil nam bo novi venec vsakega léta, in naše polje bo rodovitnosti polno. Ps. 64, 12.

V Marburzi 26. svečana 1860.

Na ravnost smemo reči, piše J. Macun (Knj. Zgod. Slov. Štaj. 1883), da kar so Novice storile za slovenski narod, da se zbudé Slovenci za narodno delovanje, to so Drobttince dopolnile posebno gledé bogoslovnega življenja in razvitka. Kar je koli sposobnih umov še spalo med duhovniki, vse je znal prebuditi Slomšek, da so v Drobttincah pisali — šteje se jih v vseh letnikih do 130 sodelavcev — o bogoslovnih zadevah, posebno pak so mnogi zvezki, kar se tiče homiletike, zlata vredni; ravno tako, kar se tiče prilik in basen, šolstva — nauka in vzgoje — in posebno životopisov narodnih ali pak

cerkveno-veljavnih mož (str. 161—2) . . Drobtnice — po Slomšeku kot letnik ustanovljene — so le malo tečajev preživele svojega početnika, ker je seme po vladiki posejano tako plodilo, da se je hrana morala nuditi narodu v mesečnikih, tednikih in s časom vsaki dan izhajajočih listih ali dnevnikih (str. 135). — Kar je v njih spisal on, dalo bi v mnoge in debele bukve, in nekteri spisi so v književni zgodovini posebno pomenljivi n. pr.: M. Ahacel, V. Stanič, T. Kren, J. Japel, L. Volkmar; ss. Ciril in Metod; Oglej, Solnigrad, Carigrad; Ogovor Slovincov, Graja nemškutarjev; Slava rajnim rodoljubom in vtemeliteljem našega slovstva itd. — Naštevajo se spisi Slomšekovi po Drobntincih a) v Besedi, gov. Fr. Kosar 1862 str. 20—22; b) A. M. Sl. spis. Fr. Kosar 1863 str. 59. 60; c) Lendovšek Zbr. Sp. Knj. I. str. 250—254; torej jih tukaj ne opisujem posebej. V razgled bodite v tej razpravi vsaj dve pesmici, in sicer iz Drobnt. 1852. VII. F. Slovenska Gerlica — po geslu: Domača gerlica bo omolknila, — Če ne bo novih pesem obudila:

Iskrenim Slovincem.

Veselo novo leto Vam	Se gerlo mi postaralo,
Vi vsi Slovenci mladi!	Ne morem gladko peti;
To betvo pesmic Vam podam	Da vmerla gerlica ne bo,
Ki ste za pesme radi.	Imate Vi začeti.

Budite s petjem svoj sorod,
Naj se v omiko žene;
Obhajajte veseli god
Slovén'je oživljene.

Slovo Žolcpaškim planinam.

1. Z Bogom hčere stare matere, mogočne Slave:
Košata Radoha, visoka Ojstrica,
Gorjata Rinka in zobata Olšova!
Povzdigajte Slovincem bistre glave,
Naj bojo verli sini Slave.	2. Iz krila vašega Savina čista zavra,
Studnec bistrournosti, moške moči:
Planine čedi, ravnine rodovito poroš,
Nam v ptuje kraje pot odpira,
Mogočne glave tira.
3. Dereča Drava, svetla Sava in Savina,
Mogočne vode in Slovenke sestre tri,
Vsaka po svoji stezi neprenehoma hití,
In te uči, Slovenska rodovina!
Kako se zadobi modrina.	4. V nebesa kažejo mogočni velikani,
V nebesa vzdigajmo mi serce in oko;
Slovincem luč naj sveta vera bo.
Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani,
Drugim rodom prodani.
5. Gorjaške glave starodavne, le terdno stojite;
Za pravico in resnico terdno stati
Hoč'no tudi mi, da bode Slava naša mati!
Ve, bistre reke nam pa neprenehoma rosite,
Naj bodo naše dela rodovite.	

Ta druga je natisnjena v Drobntnicah l. 1862. str. 253—4; zložil jo je pri poslednji obiskavi 21. rožnega cveta 1861 Anton Martin Slomšek, Lavantinski škof, ter s svojo roko spisal v Sučavi (Sul-Solčavi Sulzbach) v spominjske bukve, kjer sem jo tudi jaz sam čital s spomenico vred, katero je bil zaznamnjel ondi A. Slomšek, špiritval v Celovcu, dné 28. sept. 1833 o svoji prvi obiskavi: „Hribi, doline pokrivajo svet, — Prijatli med njimi se snidejo spet — Veselo živet. — Liebe und Freundschaft geleiteten uns an diesen merkwürdigen Ort, — Pflicht und Beruf trennen uns wieder von hier; in Liebe und Freundschaft gehen wir fort.“ — Rad sem prebiral še mladenič Slomšekove knjige, po njih sem se vnel za slovensko stvar; bogoslovec sem mu nosil mitro o zlati maši knezoskofa A. A. Wolfa l. 1854 v Ljubljani, svečenik sem obiskal stolico njegovo v Šent-Andražu in v Mariboru, kjer sem ga l. 1862 s škofom Jernejem in

z L. Jeranom žalosten spremljal k pogrebu. Hvaležno spoštovanje do svetega moža mi je tudi v pričujoči razpravi vodilo peró. Dalo bi se še pisati mnogo mnogo; ali — veselí me nada, da vrli M. Lendovšek zbrane Slomšekove spise zapored spravi na dan, in tako svet spozná, kaj Slomšek veljá! — Rad podpišem, kar trdi Macun (Knj. Zgod. str. 135:

„Kakor se je v Gradcu okoli Vraza in Miklošiča vrtelo več rodoljubov, tako je Slomšek deloval v Labodski vladikovini. Gotovo mi nikdo nebo prigovarjal, ako rečem, da še noben rodoljub po vseh slovenskih krajih našemu narodu neje tako globoko segal v srce kakor rečeni mož, tako da smemo reči, da je Slomšek gledé slovenščine v narodnem javnem pomenu to, kar nam je Miklošič v znanstvenem; tudi se more reči, da noben Slovenec neje še napisal toliko slovenski natisnenih del in sestavkov kolikor ta narodnjak.“

Sreča, posebna sreča je, da ga je blagi Fr. Kosar opisal nam tako izvrstno, da je neki mož božji mi dejal: O Kosarjevem Slomšekku velja, kar je rekel nekdaš sv. Tomaž Akvinski o sv. Bonaventuri slišavši, da spisuje življenje sv. Frančiška: „Sinamus, inquit, sanctum pro sancto laborare (Br. R. 14. Jul.).“ — Vsem pravim Slovincem geslo pa naj bodo besede, ktere je po njegovem poročilu pokojni knez in vladika Anton Martin Slomšek govoril na Slatini poslednjokrat v zboru svojih duhovnov ter jih zapustil nam kot oporoko svojega zlatega rodoljubja:

„Bodimo vedno zvesti Katoličani, Avstrijani in Slovani!“

*

Kraljestvo nama bilo ni
 Bogastvo tega sveta;
 Slovenš'na bliša in časti
 Slovincem ne obeta.
 Zaupam pa, da bodeva
 V nebesih večno združena
 Slovenca prav vesela
 S Slovinci slavo pela.

*

Vodniku v zahvalni spomin
 za stoletnico njegovega rojstva
 Anton Slomšek.

Slomšek kot pedagog.

(Dalje.)

2. Slomšek kot učitelj šolske mladine.

Slomšek ni bil učitelj v ožjem pomenu besede, kajti ne poroča se nam nikjer, da bi bil kot duhovni pomočnik na Bizeljskem in pri Novi Cerkvi poučeval v šoli, bodi si v vsakdanji ali v nedeljski šoli. V vsakdanji šoli sta v teh krajih poučevala ljudska učitelja. Nedeljske šole je pa oživel Slomšek sam. Kjer je pa že kot špiritual tako toplo priporočal nedeljske šole, verjetno je, da je tudi že kot duhovni pomočnik 1825. do 1829. l. začétnjal nedeljske šole. Od 1829. do 1838. l. je bil, kakor znano, špiritual v Celovškem semenišči. Tudi tu je žrtvoval um in serce ubogi slovenski mladini; popravljal je namreč tačasne šolske knjige, pred vsem abecednik ali „Namensbüchlein“, kakor so ga takrat v nemškem jeziku imenovali. V ožjo zvezo s šolsko mladino pa je Slomšek prišel kot